

Återrapport uppdrag – Svenska som andraspråk

I samband med att huvudmannens kvalitetsrapport gällande *Utbildning, arbete och näringsliv* antogs i barn- och utbildningsnämnden 2019-04-24, § 68, fick förvaltningschef i uppdrag att utreda vissa delar ytterligare. Bland annat ingick uppdraget att

- *Analysera Piteås låga resultat gällande svenska som andraspråk samt utforma en handlingsplan för att förbättra resultaten på sikt.*

Denna redogörelse utgör såväl analys som förslag till handlingsplan för att förbättra resultaten i Svenska som andraspråk (SVA). Redogörelsen har utarbetats i samråd med för- och grundskolecheferna Elisabeth Fjällström och Elice Ökvist, Carina Stridsman – Fjällström, rektor, samt Linda Wikström, förstelärare i SVA och SKUA-utvecklare vid Piteå kommun.

1. Bakgrund

Piteå kommun har, sedan flyktingkrisen 2015, haft ett ökande antal elever med andra modersmål än svenska. Huvudmannens kvalitetsrapport gällande *Utbildning, arbete och näringsliv* visade att Piteå har låga resultat i *svenska som andraspråk* i åk 3, åk 6 och åk 9 läsåret 2017-2018.

I åk 3 genomför eleverna nationella prov i SVA för elever som har svenska som sitt andraspråk. Resultaten från läsåret 2017-2018 visade att det endast var en tredjedel av andraspråkseleverna som nådde kravnivån. Piteå hade detta läsår 15 elever i åk 3 som läste svenska som andraspråk, så det procentuella utslaget för varje individ var stort, men resultatet bör uppmärksammas då yngre elever med andra modersmål blir allt vanligare. Risken är stor att elever med andra modersmål inte uppnår kunskapskraven i fler ämnen då språket är avgörande för alla ämnen.

I åk 6 var det, i maj 2018, 44 elever som hade ett annat modersmål än svenska i Piteå kommuns skolor. Mindre än hälften av eleverna som läste ämnet svenska som andraspråk, 18 elever, uppnådde kraven (E) i åk 6 enligt Skolverkets nationella statistik.

Även i åk 9 uppnåddes kunskapskraven i svenska som andraspråk av knappt hälften av eleverna läsåret 2017-2018. Detta läsår utgjorde nyanlända elever 5% av Piteås elever i åk 9.

2. Analys

Innan analys kan göras är det viktigt att konstatera att andraspråkseleverna som börjar i skolan är en heterogen grupp av individer med olika bakgrund och erfarenheter. Några av eleverna har aldrig gått i skolan medan andra har en god skolbakgrund.

För elever med en god skolbakgrund och goda kunskaper i sina modersmål går det fortare att lära sig det svenska språket, men forskning visar att det likafullt tar ca 5-7 år för elever att lära

sig ett nytt skolspråk. En del av eleverna i Piteå kommun har ingen eller en knapp skolbakgrund och de har inte alltid hunnit lära sig att läsa och skriva på sina modersmål. För dem tar det extra lång tid att lära sig att läsa och skriva på sitt andraspråk. Om de nyanlända eleverna börjar svensk skola i årskurs 7 eller 8 behöver de ofta längre tid än två-tre år för att nå kunskapskraven i svenska som andraspråk.

Detta kan dock inte ses som en förklaring till Piteås låga resultat då situationen i de flesta kommuner är densamma. Situationen med heterogena grupper av nyanlända elever i blandade åldrar, med kortare och längre skolbakgrund, är likvärdig i de flesta kommuner och kan därför inte vara orsaken till att våra resultat är lägre än många andra kommuners.

I vår analys nedan presenteras en rad orsaker som möjligen kan anses ligga bakom resultaten. Vår bedömning är dock att det är svårt att dra några definitiva slutsatser endast utifrån utfallet för ett enda läsår, de behöver följas över tid för att kunna dra några säkra slutsatser.

- **Relativt god behörighet men låg erfarenhet**

Även om många lärare (framför allt i lågstadiet) har behörighet att undervisa i svenska som andraspråk var det få som hade erfarenhet av att göra det när flyktingkrisen kom. Det kan vara svårt för lärare, som saknar erfarenhet av att undervisa nyanlända elever, att veta vilken nivå de ska lägga sin undervisning på vilket i sin tur kan leda till att undervisningen antingen blir för enkel utan utmaning för eleven eller för svår utan stöttande verktyg i klassrummet.

2016 köpte Piteå kommun därför in en utbildning från *Nationellt Centrum för svenska som andraspråk* (NC). Ca 30 pedagoger i kommunens grundskolor gick utbildningen, men fortfarande ansåg förvaltningsledningen att behoven av utökad kompetens var stor. 2017 anordnade kommunen därför själv en fortbildning i området, till vilken ytterligare 50 pedagoger anmälades. Utbildningen syftade till att öka kunskaperna och kompetensen om undervisning av nyanlända elever för kommunens SVA-lärare.

Frågan är dock om denna fortbildningsinsats hunnit ge utslag på resultaten. De låga resultat som rapporteras i kvalitetsrapporten *Utbildning, arbete och näringsliv*, 2019, härrör från läsåret 2017-2018. Vår förhoppning är att resultaten kommer att stiga under kommande år med tanke på den fortbildningsinsats som genomförts.

- **Ambulerande verksamhet**

Tidigare tillhandahöll Språklussen all undervisning i svenska som andraspråk genom ambulerande lärare som åkte runt bland kommunens skolor för att undervisa nyanlända elever. Denna verksamhet finansierades centralt av utbildningsförvaltningen. Efter fortbildningsinsatserna 2016-2017 minskade verksamheten med ambulerande lärare i omfattning i och med att rektorerna nu strävade efter att tillhandahålla SVA genom de egna behöriga lärarna på respektive skola. Fortfarande kan dock rektorer ”köpa” in undervisning via språklussens ambulerande lärare om behov finns.

Genom ambulering kan SVA-undervisningen visserligen bli likvärdig för kommunens SVA-elever, något som inte kan garanteras då skolorna löser sin SVA-undervisning på olika sätt. Samtidigt ser förvaltningsledningen ett värde i att även nyanlända elever får kontinuerlig undervisning av egna lärare, istället för korta ”gästspel” med en främmande lärare som besöker skolan en kort stund varje vecka. Organisationen av SVA-undervisningen bör dock ses över och utvärderas för att dra mer långtgående slutsatser.

- **Anpassat material och digitala hjälpmedel**

En SVA-lärare måste vara insatt i språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt (SKUA), vilket innebär att man arbetar med att synliggöra språket bland annat genom visualisering och modellering. Kompetensutveckling kring språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt på kommunens skolor är därför ett delprojekt inom vårt gemensamma projekt tillsammans med Skolverket för att öka likvärdighet och kvalitet för nyanlända elevers utbildning. Samtliga skolor och förskolor arbetar med denna fortbildning genom projektet som pågår fram till slutet av höstterminen 2020.

SVA-eleverna behöver dessutom digitala hjälpmedel samt anpassat material i ämnet SVA och tillgången till detta kan se lite olika ut på skolorna i Piteå kommun. Varje skola har tillgång till Bildstöd (Vidgit Online) och har ansvar för att alla barn och elever ges bra förutsättningar för lärande och utveckling genom en god lärandemiljö. Det betyder bland annat att stöd och åtgärder ska finnas med som en naturlig del i lärandeprocessen och främst genomföras i den egna klassen eller gruppen. Det senaste årets satsning på en-till-en-datorer på högstadieskolorna har förbättrat den digitala tillgången avsevärt. Likafullt kan tillgången på material och digitala hjälpmedel vara en faktor som påverkar måluppfyllelsen.

- **Rutiner för mottagande av nyanlända elever**

Ytterligare en orsak till de låga resultaten kan vara att det tidigare förekommit brister i kommunens rutiner för nyanlända elevers utbildning. Lärare som undervisat i SVA har inte alltid vetat att de nyanlända eleverna har speciella rättigheter under de fyra första åren i svensk skola (bland annat rätten till studiehandledning och modersmålsundervisning). Nya rutiner har dock utarbetats i samband med vårt gemensamma projekt tillsammans med Skolverket (som nämnts tidigare) och håller på att implementeras ute i verksamheterna. På de olika grundskolorna i Piteå kommun finns nu utsedda processtöd som har till uppgift att se till att kommunens rutiner efterlevs på den enskilda skolan.

- **Stor rörlighet försvårar kontinuiteten i undervisningen**

Under de senaste åren har en mycket stor omsättning på elever i Språkslussen skett, även i jämförelse med läget i andra kommuner. I och med den stora asylförläggning som funnits på Havsbadet i Piteå har många grundskoleelever placerats i Piteå skolor för att, efter kort tid, slussas vidare till mer permanenta vistelseorter på annat håll. Eleverna har kommit och gått, vilket försvårat kontinuiteten i undervisningen. Rektor för Språkslussen berättar att man haft

ny (förändrad) klasslista varje vecka under hela läsåret. Givetvis kan även detta ha påverkat resultaten i svenska som andraspråk.

- Modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet

Forskning visar att inläringen av ett andraspråk går betydligt fortare om eleven kan använda sitt modersmål som ett stöd i undervisningen. Behovet av modersmålsundervisning är dock svårt att möta då bristen på modersmåls lärare är stor, och det rör sig om ett flertal språk att tillgodose. Samma sak gäller för studiehandledning på modersmålet. Precis som andra mindre kommuner i Norr- och Västerbotten är tillgången på utbildad personal inom modersmål begränsad. Möjligen kan denna svårighet ha påverkat måluppfyllelsen i svenska som andraspråk.

3. Handlingsplan

Som nämnts tidigare är det svårt att dra allt för stora slutsatser utifrån endast ett års resultat, vår förhoppning är att vi kommer att se andra resultat vid kommande mätningar med tanke på de insatser som redan är gjorda. Likafullt finns det vissa åtgärder som vi anser vara lämpliga att vidta i detta läge:

- Rektorererna får i uppdrag att säkerställa att alla lärare som undervisar i svenska som andraspråk får kunskap i och genomför en bedömning av elevens kunskaper i ämnet enligt Skolverkets material *Bygga svenska*. Materialet är utformat för åk 1-3, åk 4-6 och åk 7-9 och finns beskrivet i kommunens rutiner för nyanlända elevers utbildning. Genom denna kartläggning blir det möjligt att visa för både elev och vårdnadshavare hur språkutvecklingen går framåt, vilket bidrar till ökad motivation hos eleven. Kartläggningen blir även ett underlag för samtliga ämneslärare då den talar om hur långt eleven har kommit i det svenska språket, vilket sedan bör ligga till grund för ämneslärares planering av undervisningen.
- Som nämnts tidigare är det av stor vikt att SVA-elever får använda sitt modersmål i arbetet med att lära sig svenska. Utbildningsförvaltningen har redan kontakt med bl a Umeå kommun kring möjligheten att tillhandahålla studiehandledning på olika språk via fjärrundervisning. Vi har redan de tekniska förutsättningarna för att möjliggöra detta men behöver utreda vidare hur det kan organiseras på bästa sätt. Statsbidraget för likvärdig skola har dessutom möjliggjort att vi kan tillhandahålla en tjänst i modersmålsundervisning samt en tjänst för studiehandledning på modersmålet via Språkslussen, men vi bör även undersöka möjligheten att söka statsbidrag för fjärrundervisning.

Datum: 2019-10-07

- Förvaltningen bör se över behörigheten i svenska som andraspråk bland skolornas lärare samt hur de behöriga lärarna schemaläggs för undervisning i svenska som andraspråk. Det vore önskvärt om SVA-lektionerna schemaläggs parallellt med svenskämnet så att eleverna känner att de går **till** en SVA-lektion och inte **från** något annat ämne som de vill/behöver läsa.
- Särskild fokus kommer att läggas vid resultatuppföljning i svenska som andraspråk i samband med nästa års kvalitetsrapport *Utbildning, arbete och näringsliv*. Skulle de låga resultaten hålla i sig måste en fördjupad analys genomföras och ytterligare åtgärder vidtas.

Malin Westling

Förvaltningschef

Utbildningsförvaltningen